

Tomáš Forró

Putování
do srdce
ukrajinské
války

Zpěv sírén

absynt

Slovenské literárne centrum

Tato kniha vyšla s finanční podporou **Komise SLOLIA**,
Slovenské literárne centrum.

Text & Photos © Tomáš Forró, 2024

Translation © Ondřej Mrázek, 2025

Design, Layout & Maps © Simona Machalová, 2025

ISBN 978-80-8203-558-5

Zpěv sirén

Putování
do srdce
ukrajinské
války

Tomáš
Forró

Podcast

K této knize si můžete poslechnout i podcastovou sérii **Za zpěvem sirén** s *Tomášem Forróem* a *Kristinou Chrenkovou*, která je dostupná na hlavních streamovacích platformách.

Poznámka autora

Příběh této knihy neprobíhá v lineárním čase; ve skutečnosti v něm totiž neprobíhá žádný příběh. Mnohé události se prolínají anebo získávají na významu o hodně později – anebo dříve –, než se udály. Pokud vám tedy chci vyprávět o této válce tak, jak se její střípky postupně skládaly do uceleného příběhu, ani já se nemohu držet časové následnosti, v jaké jsme zvyklí zaznamenávat každodennost svých životů. Když si ale pozorný čtenář porovná události, které tu popisují, s dostupnými zdroji, zjistí, že se shodují s realitou. Na den a hodinu přesně.

Obsah

Před invazí

Mamuka 16 · Severodoněck 18 · Jura 20 · Doněck 23 · Liza 26 · Mariupol 30

1. část Chaos

Dotyky nového dne

Hranice 41 · Doma 44 · Ráno 48 · Hostomel 50

Zkouška z lidskosti

Exodus 54 · Sergej 57 · Přijetí 61 · Diverze 65

Na Kyjev!

Kolona 69 · Klaun 72 · Politik 75 · Vůdce 78 · Zabíjení 80 · Vraždění 83

Bitva o metropoli

Kyjev 87 · Opice 90 · Příjezd 93 · Základna 96 · Rekruti 101 · Odjezd 104 · Návrat 106

Když opadne první strach

Měsíc 111 · Rok 115 · Uvolnění 119

Úskalí jednoty na věčné časy

Přátelství 123 · Odcházení 127 · Odtržení 132 · Zlom 136 · Nenávisť 141

Po stopách démonů

Moldavsko 146 · Podněstří 149 · Ukrajina 154

2. část Okupace

Spojené nádoby

Omyl 169 · Černobyl 173 · Slavutyč 177 · Valery 181 · Polina 185 · Nuance 188

Lež, která požírá sama sebe

Bastardi 194 · Instituce 198 · Vydírání 203 · Doktrína 206

Jak se bránil Charkov

Nástup 211 · Probouzení 215 · Iluze 219 · Saltovka 222 · Podzemí 226

Blízká setkání různého druhu

Arkadij 231 · Bezláďí 235 · Suterén 239 · Otec 243 · Propast 246

Fronty energetické války

Zatmění 251 · Otálení 254 · Obleva 259

Osvobozený severovýchod

Izjum 263 · Viktor 266 · Centrum 270 · Vesnice 274 · Kupjansk 278 ·
Putování 282 · Dezertěři 286

3. část Válka

Mezi dobrovolníky na jižní frontě

Svítlání 301 · Továrna 306 · Tank 308 · Teritorium 313 · Píst 317

Město, které to ustálo

Mykolajiv 322 · Vzpomínky 326 · Čekání 329 · Selhání 333 ·
Dravci 338 · Operace 343 · Zrzek 348

Město, které padlo

Poznání 352 · Zrada 355 · Zajetí 360 · Mučení 364

Rusko je tu už navždy

Každodennost 369 · Partyzáni 373 · Vrazi 377

První týdny svobody

Vlastenci 386 · Alexandrivka 390 · Svoboda 394

Nové problémy, staré výzvy

Rakovina 399 · Odvedenci 404 · Hotel 408 · Povodeň 412 ·
Ostrov 415 · Dobrovolníci 419 · Donbas 424

4. část Východ

Než zavládne nicota

Motýl 439 · Hasiči 444 · Ovládnutí 448 · Lysyčansk 452 · Zánik 457 ·
Bachmut 461 · Symbol 464

Zátiší u fronty

Toulky 467 · Mechanik 472 · Klid 477 · Terobrana 481 · Vuhledar 485

Osudy z Mariupolu

Obklíčení 491 · Číšník 495 · Azovstal 500

Poznávání Záporoží

Léto 505 · Útok 509 · Cizinci 514

Obyčejná holka

Zelenina 520 · Svoboda 523 · Nacionalistka 528 · Metamorfózy 532

Velká protiofenzíva

Očekávání 537 · Klepy 541 · Nedůvěra 545 · Mír 549 · Loučení 553

Naděje, matka budoucnosti

Poznámky · 565

Před
invazí

Yeni Yasa

Yeni Yasa

TA
830

#rekor030

Lev

İstanbul'da İlk Kez

LEVI'S[®]
MOSCOW, RUSSIA

Содержит информацию о
запретах на въезд и парковку
для транспортных средств
и пешеходов

СТО

40

114

АВТ 7626 СР

Mamuka

V roce 2021, během horkého srpnového léta, jsem dorazil do Kyjeva. Ubytoval jsem se v hotelu na bulváru Vítězství a tak, jak jsem byl, zpocený a unavený, jsem se vydal směrem na západ, skoro na konec města. Do mého cíle to bylo víc než šest kilometrů.

Šel jsem něco přes hodinu, z nějakého důvodu jsem neměl chuť jet metrem ani taxíkem. Jako bych tušil, že je to moje poslední procházka tímto městem, jak jsem ho znal posledních pět let. Při další návštěvě za šest měsíců už budu na stejném bulváru míjet vojenské blokposty, pytle s pískem, zničené domy a rozbitou ruskou vojenskou techniku, která se po výbuších doslova rozteče a vsákne do asfaltu.

Ve vzpomínkách mi z tohoto letního dne zůstaly ještě ospalé ulice, znudění stánkáři u stanic metra a pravoslavný kostel téměř na konci cesty. Kdysi se do něj chodíval modlit Zurab Mamulašvili, slávou opředený gruzínský velitel mnoha kavkazských válek. Když jsem kostel míjel, vzpomněl jsem si na naše tiché rozhovory na lavičce před ním.

Jenomže lavička už byla prázdná. Starý pán už v té době pomalu dožíval v rodné Gruzii. Zemře o pár měsíců později, těsně před ruskou invazí na Ukrajinu. S ním odejde i éra po rozpadu Sovětského svazu, která formovala takzvaný „ruský svět“ z krve civilistů a kouře jejich hořících sídlišť. Západ celému tomu kvasu přihlížel se špatně skrývaným nezájmem. Není divu, že lidé jako velitel Mamulašvili, jejichž životní příběhy z Kavkazu nesly důležité memento pro další osud Ukrajiny i východní Evropy, zůstali nanejvýš lokálními hrdiny. Za nejbližší hranici už je nikdo neznal ani o nich neslyšel, o Evropě nemluvě.

A tak na všechno, co se stane později, budeme naprosto nepřipraveni.

O pár minut později jsem se setkal s jeho synem. Našel jsem ho tak, jak jsem ho opustil před dvěma lety na své vojenské

základně – zapomenutého v zemi, pro kterou nejednou riskoval život. Ukrajina té doby už zapomněla na bojový zápal prvních let po Majdanu a anexi Krymu. Pomalu doutnající válka na Donbase byla nanejvýš nepříjemnou vzpomínkou. Kyjev žil brutálním, bezohledným kapitalismem, rychlým rozvojem, který nehleděl na oběti a korupci, za rezignace většiny obyvatel. Ta přetrvávala, i když prezidenta Porošenka vystřídal Zelenskyj – po krátkém nadšení z jeho mladické energie nastalo vystrízlivění z jeho neschopnosti. Takový byl koneckonců cyklický koloběh politické reality, jímž se ukrajinská společnost řídila už od začátku 90. let.

Část gruzínských dobrovolníků, kteří od hybridního konfliktu v roce 2014 bojovali za Ukrajinu, odešla domů anebo se přidala k řádné ukrajinské armádě na frontové linii Donbasu. Většina, ti nejvěrnější, ovšem zůstala se svým velitelem. Když se válka změnila na zamrzlý konflikt, přestali být lidé jako oni pro Ukrajinu potřební. V rodné Gruzii jim hrozilo mučení a věznění, pro svůj nový domov byli zase přítěží.

Gruzíni se sem opravdu nehodili. Na Ukrajinu přišli bojovat proti Rusku, ale v roce 2021 už svým bojovým zápallem tak akorát kazili vzduch. Vojáci z ostatních dobrovolnických bojových jednotek buď vstoupili do řádné armády, anebo se zabývali mnohem důležitějšími věcmi, například ochranou zájmů oligarchů anebo naopak ozbrojenými útoky proti těm, kdo tuto novou realitu odmítli přijmout.

Mamuka Mamulašvili, legendární velitel Gruzínské legie a syn neméně legendárního otce, se v této realitě nedokázal uplatnit. Bojoval od svých čtrnácti let, ruské vojáky zabíjel ještě jako dítě a brzy padl do zajetí. Od té doby vyplňoval boj proti Rusku celý jeho život.

Dnes už jeho schopnosti nikdo nepotřeboval, a tak skončil i se svými muži ve dvou budovách sportovního areálu na okraji města, bez vody a elektřiny. Nechali mu ji vypnout za trest, protože se opovážil veřejně kritizovat činnost ukrajinského vojenského velení.

Sedli jsme si do altánku v chátrajícím areálu. Mamukův pobočník nám přinesl lahve s vodou, nějaké cukroví a cigarety, ale hned se uctivě vzdálil.

„Bude válka,“ řekl najednou Mamuka. V duchu jsem obrátil oči v sloup, ale radši jsem nic nedal najevo. Nic jiného jsem od něj ani nečekal. Jeho apokalyptické vize se opakovaly s železnou pravidelností, stejně jako jeho migrény a záchvaty nespavosti. To všechno jsem bral jako důsledky života v blízkosti výbuchů a posttraumatického stresu prožívaného od útlého dětství.

O necelou hodinu později jsem se s ním rozloučil. U vrat jsem ještě požádal, aby na sebe dával pozor. Myslím, že Mamuka mé skepsi úplně rozuměl. Ale zkusil to ještě jednou

„Bude válka, bratře můj. Rusko na nás zaútočí se vším, co má.“

Severodoněck

Na východě byl vzduch stejně lepkavý a nehybný jako v Kyjevě. Na Donbas jsem dorazil o několik dní později se slovenským režisérem Paľo Pekarčíkem, který tu hledal lokace vhodné pro natáčení. V Severodoněcku jsem mu ukázal centrum, prošli jsme si místní hřbitov plný rezavějících náhrobků i zpustlou továrnu Azot. Nakonec jsme si zavolali taxík do nedalekého Lysyčansku, kde bylo pár rozbombardovaných budov zarůstajících plevelem. Oba dva jsme špatně skrývali nudu, ale Paľo měl pořád pocit, že tato cesta má pro něj jakýsi vyšší smysl.

Od té doby mě nejednou napadlo, co by se stalo, kdybych už tenkrát znal blížící se osudy obou měst. Jenomže co by se dalo dělat? Křičet, aby si lidé na sídlištích kopali podzemní sklepy a shromažďovali v nich jídlo? Tady se teď žilo úplně jinými starostmi.

Celá oblast se stala útočištěm uprchlíků z válečné zóny. Sužovala ji nezaměstnanost, upadající průmysl a absence perspektiv do budoucna. Blízkost fronty nedávala naději na to, že v nejbližší

době by se něco mohlo změnit k lepšímu.

Vysídlení z okupovaných regionů, kteří sem utekli před válečnými hrůzami vojny, ale ani místní neměli vůči své vlasti velkou důvěru. V obývacích pokojích rozpadávajících se sídlišť hltali propagandu ruských televizních stanic. Kdybych je během onoho posledního mírového léta začal přesvědčovat, že zanedlouho ruská armáda promění jejich města v trosky, polovina z nich by mě považovala za blázna. A tu druhou by to snad ještě dokonce potěšilo.

Před odjezdem jsme navštívili další oblastní centrum, město Bachmut. Vypadalo to tam jen o trochu přívětivěji. Pořídili jsme pár rozhovorů, najedli se a koupili si domů lahve vína z místních vyhlášených vinic.

Celý nádherný, fascinující Donbas nám tehdy ležel u nohou. Vozil nás řidič, kterého nám přidělila místní administrativa; náš film totiž mohl regionu přinést trochu peněz a zájmu zvenčí. Díky mladému muži za volantem jsme projížděli blokposty jako nějaká prominentní zahraniční delegace. Řidič pokaždé předjel celou řadu čekajících aut, vojákům ukázal přes okénko svůj průkaz a přísným hlasem zakřičel, že veze západní filmaře.

Poslední den našeho pobytu byl zrovna státní svátek. Večer se na hlavním náměstí Severodoněcku konal koncert. Toto bezútešné, špinavé město jsem v posledních letech navštěvoval za každého ročního období, takže skupinky alkoholiků na ulicích jsem už poznával jako staré známé. Toho dne ale z centra zmizeli. Místo nich ho obsadily rodiny s dětmi a mládež. Celé okolí bylo úzkostlivě uklizené a na pořádek dohlížely usmívající se policejní hlídky. V centru se nikde nedal koupit alkohol a lidé se upřímně bavili hudbou a tancem v záblescích světelných efektů. Bylo tu příjemně, bezpečně a všichni si to náležitě užívali.

Bylo to poprvé, a možná i naposled v životě, kdy jsem po Donbasu nechodil v taktické obuvi, ale v letních sandálech. Toho příjemného letního dne mě večer napadlo, že se tu věci přece jen

změnily k lepšímu, jenom jsem si toho předtím nevšiml. Do oblasti začaly postupně přicházet vládní i zahraniční investice, rozbíhaly se programy rekvalifikace pro nezaměstnané horníky a dělníky. Místní orgány dokonce uzavřely několik velkých nelegálních dolů, což bylo známkou úspěchu v boji proti korupci. A naši cestu zpátky do Bachmutu jsme absolvovali po úplně nové asfaltce. Někdejší hlavní silnice totiž nyní protínaly frontovou linii a do tohoto zapadlého kouta Ukrajiny se ještě donedávna jezdilo po zničených polních cestách a nekonečnými objížďkami.

Zdálo se zkrátka, že lidé postupně vrůstají do nové reality ve stínu utichajícího konfliktu a s většími nebo menšími úspěchy si v něm nacházejí své místo. Neměli to lehké, ale dalo se žít. Zdálo se, že s trochou štěstí a naděje se tu všechno bude měnit k lepšímu i nadále a region se bude pomalu přibližovat k úrovni života v ostatních částech země.

Dnes to všechno zní jako vzpomínky z jiného světa. Bachmut je vymazaný z mapy, Severodoněck a Lysyčansk ho nejspíš budou následovat. V době, kdy vzniká tato kniha, jsou obě města odříznutá od okolního světa, chybí jakékoli informace o tom, co se tam pod ruskou okupací skutečně děje.

Co se stalo s lidmi, které jsem v srpnu 2022 viděl šťastné tancovat na náměstí? S recepční v našem hotelu, s mojí místní tlumočnicí nebo s taxikářem, který mě při každé návštěvě vozil po okolí? S naším řidičem z administrativy?

Nevím, jestli jsou ještě naživu.

Jura

V letech 2016 až 2019 jsem absolvoval nespočet cest do válečné zóny východní Ukrajiny, ale na rozdíl od ostatních západních novinářů jsem měl přístup i na druhou stranu frontové linie, na území proruských separatistů. Místní administrativa v té době

už odmítala udělovat lidem, jako jsem byl já, akreditace. Dostali se tam pouze ti, kdo pracovali pro propagandistická média.

Za tuto výjimečnou příležitost jsem mohl vděčit dvěma věcem. Od svého prvního příjezdu na okupovaná území jsem dodržoval nepsané pravidlo, že o citlivých tématech, na která jsem narazil, nebudu mluvit nahlas ani po návratu domů. Byla to svérázná autocenzura, kdy jsem musel pokaždé sám pečlivě zvažovat, které z věcí, jichž jsem se stal svědkem, je přijatelné publikovat, a co by naopak mohlo vzbudit hněv separatistických velitelů a jejich ruských poradců. Dokud se mi to dařilo, mohl jsem doufat v soukromé cesty do obou pseudostátů, Doněcké i Luhanské lidové republiky, stejně jako v to, že jejich vládcové nad mojí přítomností pokaždé přimhouří oči.

Druhou podmínkou byly moje místní kontakty, které mi umožňovaly přechod na jejich území, relativně bezpečné útočiště a možnost v tichosti dělat svou práci.

Mezi takové lidi patřili v první řadě Jura a Kavkaz. Původně to byli drobní čeští zločinci, kteří v roce 2015 zanechali kariéry zlodějů aut, vymahačů výpalného a tělesných strážců kyperských mafiánů a přidali se k proruským oddílům v separatistickém Doněcku. Tuto jejich oddanost Rusku jsem nikdy úplně nedokázal vnitřně zpracovat – a oni mě na oplátku považovali za zdegenerovaný produkt Západu. Přesto jsme se stali blízkými přáteli, kteří si v každodenním životě pomáhali a na které jsem se mohl během pobytu u separatistů vždycky spolehnout. Žehlili moje problémy s nevráživými úřady, a jednou mě dokonce vysvobodili z vězení.

Tenký led, po němž jsem se na okupovaných územích pohyboval, ovšem začal postupně a nepozorovaně praskat. Přestávaly platit oba předpoklady mých bezpečných cest na druhou stranu. Na začátku roku 2019 byl už život v separatistických republikách natolik poznamenán marasmem, korupcí a neschopností proruského velení, že běžní obyvatelé úplně ztratili perspektivu do budoucna.

Jura tu zůstal uvězněný bez peněz a platného cestovního pasu a začal vážně uvažovat nad tím, že od separatistů potají uteče. A tak jsem jednoho dne seděl v Praze s vysokým úředníkem českých bezpečnostních složek a poslouchal, jak se s ním Jura na druhé straně telefonní linky domlouvá na podmínkách svého návratu do České republiky. Odseděl by si pár let ve vězení, ale pak by byl znovu svobodným člověkem s evropským pasem. V naději na nízký trest začal českým orgánům intenzivně poskytovat důležité informace o fungování separatistické armády a administrativy.

V polovině roku 2019 ale Kavkazovi na frontě utrhla nohu protipěchotní mina. Jura, který už měl sbalené věci, zaváhal. Svého těžce zraněného kamaráda přece nemohl zanechat napospas osudu. Rozhodl se zůstat.

Během zdlouhavé rekonvalescence Kavkaz procházel zlověstnou psychickou proměnou. Nevraživost vůči Ukrajině a Západu se změnila ve fanatickou nenávist. Ještě v nemocnici se zapřisáhl, že hned jak dostane protézu, znovu se postaví na bojové pozice. Jeho mentální stav šokujícím způsobem ilustruje to, že těsně před zraněním přivezl do separatistického Doněcku svou stárnoucí matku. Když se potom probudil v doněcké nemocnici, další dlouhé měsíce osamělě ženě po telefonu lhal, že je s ním všechno v pořádku, jen se s ní zatím nemůže setkat, protože bojuje na frontě. Celou tu dobu přitom žil v nemocničním pokoji, jenom pár set metrů od ní.

Zanedlouho potom Jura i Kavkaz přestoupili na islám. Celý život byli přesvědčení komunisté a ateisté, ale teď, jak tvrdili, navázal hluboký kontakt s bohem. A co bylo ještě horší, jejich politické názory se začaly od tohoto okamžiku radikalizovat ještě rychleji. Jejich víra byla také důvodem, proč si vůči mně, nevěřícímu, udržovali ještě větší odstup.

Vážné trhliny získávala i moje autocenzura. Události ve vzdáleném Doněcku a Luhansku totiž začaly ovlivňovat i situaci ve střední Evropě. Koncem roku 2019 jsem v České republice odhalil

teroristickou skupinu, která své členy posílala na výcvik k proruským separatistům na Donbas.

Po mé reportáži se dostali před soud nejenom čeští teroristé, ale v nepřítomnost byli odsouzeni i lidé, kteří jim pomáhali. Jak se ukázalo, byli mezi nimi i Jura a Kavkaz. To, že byli součástí této skupiny šilenců, jsem netušil ani v nejmenším. Několik let mi vytrvale lhali, že s něčím takovým nemají nic společného.

Pravda ovšem rychle vyšla najevo a pro pachatele to znamenalo rozsudky a vězení na desítky let. Netřeba připomínat, že Jurovi se vidina krátkého pobytu v českém vězení úplně rozplynula. V případě návratu do vlasti by i s Kavkazem velkou část zbytku života strávil za mřížemi.

Ještě podstatnější bylo, že ve stejném roce jsem s polskými kolegy spolupracoval na rozsáhlé investigativní reportáži o antracitu z Donbasu. Jde o druh černého uhlí, jehož těžba přinášela proruským oligarchům závratné zisky. Antracit, na který bylo uvaleno mezinárodní embargo, nadále prodávali prostřednictvím podvodného schématu do evropských továren a přístavů a odtud do celého světa. Reportáž vyšla v několika evropských zemích a vzbudila značný zájem veřejnosti i orgánů činných v trestním řízení.

Ze strany policie mi bylo důrazně doporučeno, abych na okupovaná území v žádném případě nejezdil, a to i přesto, že mě tam Jura pod různými záminkami vytrvale zval.

Dostal za úkol vlákat mě do pasti, nebo nic netušil?

Ať už to bylo jakkoli, na konci už otázka nestála tak, jestli mě separatisti k sobě pustí, nebo ne, ale jestli se z Donbasu vrátím, anebo zmizím v jedné z jejich mučírén, případně v masovém hrobě. Místní úředníci přehlíželi mé nevinné cesty a reportáže tři roky, zvláště když jsem za to vozil lahve americké whisky. Ale ztrátu svého výnosného byznysu mi odpustit nemohli.